

ב. היה יודע עיקר שבת ושכחה, ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה — אינו חייב אלא אחת. (נאמרה 'שמירה' אחת לשבתות ונאמרה 'שמירה' לכל שבת ושבת, והכריעו חכמים מסברא, שהשוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת, כי שגגה אחת היא, ואילו היודע עיקר שבת, חייב על כל שבת ושבת. עפ"י גמרא סט:).

ג. היה יודע עיקר שבת ושכח שהוא שבת עתה, ועשה מלאכות הרבה, וכן בשבתות הרבה — חייב על כל שבת ושבת. (שכל שבת היא שגגה לעצמה, ואינו חייב על כל מלאכה ומלאכה, כי שגגה אחת היא לו בכולן. עפ"י רב נחמן — להלן ע.).

א. רש"י פרש, לפי שבימים שבינתיים ודאי נודע לו שהיה או שבת, והרי הידיעות מחלקות את השגגות. ויש דעה שבכגון שלא היה באפשרותו לידע בינתיים שחילל שבת, כגון ששגג בכניסת שבת וסבר שהוא יום חול, אין הימים שבינתיים גורמים לו לידע שגגתו, ואינו חייב אלא אחת. (ע' שבט הלוי ח"ה כה).

ואולם התוס' כתבו להוכיח שאין הדבר תלוי בידיעה שבינתיים, [כי אין 'ידיעה' אלא כשנודע לו החטא], רק נלמד הדבר ממה שנאמרה 'שמירה' על כל שבת ושבת.

ב. ברמב"ם (שגגות ז, ח), משמע שאינו חייב על כל שבת ושבת אלא במלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אבל חזר ועשה אותה מלאכה ממש — אינו חייב אלא אחת.

ד. ידע שהיא שבת ושגג במלאכות, [גם אם שגג בכל ל"ט המלאכות, וכגון שידע רק איסור תחומין — למאן דאמר תחומין דאוריתא] — חייב על כל אב מלאכה ומלאכה. אבל אם עשה פעמיים אותה מלאכה, או אב ותולדתו או שתי תולדות מאב אחד — אינו חייב אלא אחת. [ורבי אליעזר מחייב על אב ותולדתו, כדלהלן].

א. ישנן דעות שחייב גם כן על כל שבת ושבת בנפרד. פירוט השיטות בכריתות טז. ובדעת סומכוס נסתפקו (בחולין פב) שמא חייב שתים על אותה מלאכה אפילו בהעלם אחד. אך דוקא שעשאן בוא"ז ולא בבת אחת ממש, או בשני מינים שונים. ערשב"א להלן צג: ובסוגיא בכריתות טז.

ב. שגג באב-מלאכה ועשאו, ואחר כך נודע לו אב-מלאכה זה ולא נודעו לו תולדותיו, ועבר ועשה תולדה שלו — צדד בשפת אמת שחייב שתים, שידיעת האב מחלקת בין האב לתולדה.

דפים טח — טט

צה. מה דין השגגות דלהלן?

א. שגג בלאו ובכרת.

ב. שגג בכרת והויד בלאו.

ג. שגג בקרבן והויד בלאו ובכרת.

א. שגג בלאו ובכרת — זהו שוגג האמור בתורה, ואין בדבר מחלוקת.

כתב הרשב"א: גם אם יודע באיסור 'עשה' שיש בשבת, הואיל ושגג ב'לאו' — שוגג הוא. ואולם אין הדבר מוסכם, ויש סוברים שלדעת ריש לקיש פטור (ע' רמב"ן). וכן דעת הרא"ה והריטב"א.

ב. שגג בכרת והזיד בלאו — לרבי יוחנן, חייב, (כי בענין שבו נלמד חיוב קרבן, לא נאמר אלא כרת, הלכך די בשגגת כרת בלבד לחייב קרבן. תוס'). ולריש לקיש פטור. (אשר לא תעשינה ואשם. עד שישגוג בלאו ובכרת).

א. לא נחלקו אלא לפי דעת חכמים החולקים על מונבו, אבל לדעת מונבו בכל אופן חייב. מאידך, לרבי שלמד חיוב קרבן ממקור אחר, מודה רבי יוחנן שאינו חייב עד שישגוג בלאו ובכרת (תוס'). ויש חולקים (וע' הגהות מהרש"ם).

ב. לרבי יוחנן, הזיד בלאו [בעבירות שלוקים עליהן, כגון אכילת חלב] ושגג בכרת — לוקה ומביא קרבן (עפ"י ירושלמי כתובות ג,א).

ג. הלכה כרבי יוחנן (רמב"ם שגגות ב,ב).

ד. כתב בתוס' הרי"ד (כאן ולהלן עג): לדעת ריש לקיש שהזיד בלאו ושגג בכרת פטור, הוא הדין אם הזיד במלאכות ולא ידע את שיעוריהם או שהזיד באבות ושגג בתולדות, פטור מן הקרבן, שקרוב למזיד הוא, שהרי ידע בעיקר האיסור. ומשאר ראשונים אין נראה כן.

ה. נראה שאין הפרש אם היה מזיד בלאו לתאבון או להכעיס, כיון ששגג בכרת מביא קרבן, ואינו נעשה כמומר ליפטר מן הקרבן (כן נטה החזו"א י"ד ב,טו. וע"ע בשו"ת עמודי אור מב; אהיעזר ח"ג נ,ה).

ג. שגג בקרבן והזיד בלאו ובכרת — לדעת מונבו חייב. (תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה. והנפש אשר תעשה ביד רמה... — הוקש שוגג למזיד, ללמד שגם אם יש לו ידיעה בשעת מעשה ולא שגג אלא בדבר אחד, בקרבן — חייב). וחכמים פוטרים. (והיינו רבי עקיבא. וע' חדושי רמב"ן. ואין הלכה כמונבו. רמב"ם שגגות ב,ב).

א. שגג בלאו והזיד בקרבן — פטור, לפי שאינו 'שב מידיעתו'. וכל שאינו שב מידיעתו אמר רבי שמעון שפטור מקרבן. תוס'. (וע' לחם משנה שגגות ב,ב) שהרמב"ם פסק כרבי שמעון. וע"ע בשו"ת דובב מישרים לה).

ב. הזיד במיתת בית דין (כגון שידע שהמחלל שבת בסקילה), אף על פי שהוא שוגג בשאר דברים — פטור, כי יש להניח שגם אילו היה ידוע לו חיוב קרבן, לא היה נמנע מלחטוא, נמצא שאינו שב מידיעתו (תוס'). וערש"י ותוס' להלן צג סע"ב ובשא"ר).

ג. נראה שלדעת מונבו הזיד בכרת ושגג בקרבן — חייב בכרת ובקרבן (שפת אמת). ובמשך-חכמה (בא. יב,טו) כתב על פי סוגיתנו, שלמונבו נחשב שוגג ופטור מן הכרת. וע"ע מאין למד כן, אם משום שהחשיבו שוגג לענין קרבן, הלא בירושלמי מבואר שהזיד בלאו ושגג בכרת — אעפ"י שנדון כשוגג לענין קרבן, חייב מלקות.

דף סט

צו. א. איזוהי שגגת שבועת ביטוי המחייבת קרבן?

ב. איזוהי שגגת תרומה שחייב עליה חומש זר האוכלה?

א. נשבע להבא, כגון שלא יאכל, ובשעת אכילתו שכח שנשבע (רש"י), או שכח איסור שבועה (תוס') — חייב קרבן.

שבע לשעבר וטעה, כגון כסבור שאכל ונשבע אכלתי, ובאמת לא אכל — פטור. (האדם בשבעה — עד שתהא דעתו עליו בשעת שבועה).

לדעת רש"י (וכ"מ בתוס'. וכ"מ ברמב"ם — הל' שבועות א, יג; ג, ז, וכן דעת הר"ה), הוא הדין אם בשעה שנשבע לא ידע מאיסור שבועת שקר — הרי זה כאנוס בשבועה ופטור. ואולם לדעת רבנו שמואל (כפי שמובא בתוס' כאן ובשבועות כו), אם ידע איסור שבועה אלא שלא ידע שהיא ב'לאו' — חייב (ומרש"י משמע לכאורה שאינו סובר כן. וכן משמע מהרמב"ם (שבועות ג, ז) — ע' מנחת חינוך כג, יב).

ואילו לדעת הרמב"ן (וכן מובא בשם רשב"ם [הר' אליעזר] ברשב"א ובריטב"א. וכן נקט הרשב"א לעיקר), אם הוא שוגג באיסור שבועה — חייב קרבן, ואין פטור משום 'האדם בשבועה' אלא כאשר סבר ששבועתו אמת.

הזיד בלאו ושגג בקרבן — למונבו, חייב. ולחכמים החולקים על מונבו — אמר אביי: פטור. [לפי גרסה אחת בגמרא, (הריטב"א כתב שהיא גרסת רוב הספרים. וכן הוכיחו התוס' מסוגית שבועות), השיבו על דברי אביי והוכיחו שחייב. וכן פסק הרמב"ם (שבועות ג, ז), שבשגגת קרבן בשבועת ביטוי — חייב. לרבי ישמעאל, אין חיוב קרבן בשבועת ביטוי לשעבר. וכן כתב רש"י בדעת חכמים החולקים על מונבו, לאביי].

ב. לאביי, זר האוכל תרומה אינו חייב חומש עד שישגוג בלאו שבה, ואפילו לרבי יוחנן. ולרבא, מיתה — בידי שמים, שענוש בה זר האוכל תרומה במזיד) במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן עומד, הלכך לרבי יוחנן אף אם הזיד בלאו ושגג במיתה — חייב חומש. (וגם לוקה. כן מפורש בר"ש תרומות ז, א. וע' רעק"א).

ולדעת מונבו, שגגת חומש נחשבת שגגה, בדומה לשגגת קרבן (ריטב"א; 'חדושי הר"ן).

צז. היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת — מה יעשה?

רב הונא אמר: מונה ששה ימים (מעכשו. רש"י; ב"ח) ומשמר יום אחד, [כברייתו של עולם]. חייא בר רב אמר: משמר יום אחד (ממחרת היום ששם אל לבו את שכחתו. רש"י) ומונה ששה, [כאדם הראשון]. והשיבו על דבריו מכח הברייתא.

ואמר רבא: בכל יום ויום עושה לו פרנסתו ההכרחית, ואפילו באותו יום שמשמר, (משום פיקוח נפש). והיום שמשמר ניכר בקידוש והבדלה, (שלא תשתכח ממנו תורת שבת. רש"י).

א. יכול להלך בכל יום כמה שירצה — כדי שיגיע לישוב. ונסתפקו התוס' האם הולך מחוץ לתחום גם ביום שמשמר אם לאו. והר"ן נקט שמוות, כי תחומין דרבנן. וכן כתב הרמב"ן, אף למ"ד תחומין דאורייתא. וכן נפסק להלכה (שו"ע שדמ"א. ואפילו כמה פרסאות. הגר"ז).

ב. אותו יום שמשמר, מתפלל תפילות שבת (פמ"ג ועוד. ומובא במשנ"ב). ויש חולקים.

ג. כתב המגן-אברהם שאסור לו לעשות כל שאר המלאכות שאינן נצרכות לקיום חיו, אפילו שבות דרבנן. והאליה-רבה מיקל באיסורי שבות, אפילו ביום שמשמר, משום ספקא דרבנן (מובא במשנ"ב שד"מ סק"ט).

ד. נראה שמניח תפלין כל שבעת הימים (באור הלכה — שדמ). ובברכה (שו"ת דובב מישרים ח"ב יח).